

УДК 371

ПІДХОДИ ДО ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ «МАГІСТР» У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ірина Куліш

У статті розглядаються особливості визнання наукових ступенів у Європейському просторі вищої освіти на матеріалі висновків і рекомендацій конференції по Болонському процесу «Наукові ступені рівня «Магістр». Визначено національні особливості практичного впровадження процесу визнання освітньо-кваліфікаційних рівнів і наукових ступенів.

Ключові слова: академічні ступені, бакалавр, магістр, європейський простір вищої освіти, європейська система трансформації та накопичення кредитів.

Донедавна університетська освіта в Європі була довготривалою і зорієнтованою на елітні групи населення. У 1960-х роках, для яких характерний швидкий економічний розвиток, на ринку праці виникла потреба у більш кваліфікованих працівниках і, внаслідок цього, необхідність надання ширшого доступу до освіти представникам середнього класу. Уряди європейських країн відреагували на цю вимогу, відкривши низку вищих навчальних закладів на зразок технологічних інститутів у Франції (1966), політехнічних інститутів у Великобританії (1969) і вищих закладів професійної освіти в Німеччині (1971) [4, с. 8].

Подібні вищі навчальні заклади почали з'являтися і в інших європейських країнах, що призвело до різкого зростання кількості студентів вищих навчальних закладів. Освітні реформи 80-х років минулого століття були спрямовані на розвиток новітніх технологій й зміцнення конкурентоспроможності на світовому ринку. Академічна мобільність, яка сьогодні уже стала звичним явищем, у 80-х роках поставила перед освітянською спільнотою й роботодавцями низку питань, пов'язаних із відмінностями в освітньо-кваліфікаційних рівнях і наукових ступенях у європейських країнах. У різних європейських країнах мінімальний період для здобуття ступенів першого, другого і третього рівнів значно різниться. Якщо в Об'єднаному Королівстві перший освітньо-кваліфікаційний рівень (бакалавра) може бути отриманий після трирічного курсу навчання, то у багатьох країнах Центральної і Східної Європи здобуття першого рівня (до 2005 року – спеціаліста) вимагав 4–5 річного періоду навчання.

Болонські ініціативи істотно спростили процедуру визнання освітньо-кваліфікаційних рівнів і наукових ступенів, запропонувавши механізми порівняння «болонських» ступенів і навчальних програм з «доболонськими» [2, с. 33].

Концептуальним засадам визначення відповідності освітньо-кваліфікаційних рівнів у європейському освітньому просторі присвячено

рекомендації Болонських зустрічей міністрів освіти; Лісабонської конвенції та супутні публікації; матеріали, які стосуються практичного застосування загальноєвропейських рекомендацій, узагальнено Європейською мережею інформаційних центрів (ENIC – European Network of Information Centres); на визначенні національної специфіки визнання академічних ступенів на основі освітнього законодавства окремих країн зосереджені Національні академічні інформаційні центри визнання (National Academic Recognition Information Centre). Матеріалом для міжкультурних порівнянь підходів до освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» у європейському просторі вищої освіти слугують праці Ф. Рауфваргерса (Rauhvargers), А. Русакової (Rusakova), Дж. Джонсона (Johnson), Дж. Гріфіта (Griffith) та ін.

Метою статті є висвітлення рекомендацій щодо встановлення відповідності першого, другого і третього академічних рівнів у країнах європейського освітнього простору та національних особливостей їх упровадження.

На конференції щодо Болонського процесу у Фінляндії були розроблені рекомендації та зроблені висновки щодо проблем отримання наукових ступенів, зокрема, магістерської освіти у Європі. Дослідження Асоціації Європейських університетів показують, що більшість європейських країн ввели структуру наукових ступенів, які базуються на послідовності ступенів бакалавра, магістра і докторів. Проте тривалість навчальних програм, які приводять до отримання ступеня магістра, дещо різняться, охоплюючи в середньому 300 європейських кредитів, що на практиці означає зазвичай 5 років денного навчання.

Структура наукових ступенів відрізняється у країнах-учасницях Болонського процесу. В деяких системах вищої освіти ступені бакалавра і магістра є незалежними явищами, в інших вони утворюють послідовність знань, умінь і навичок в одній або споріднених галузях підготовки. Традиційно більшість вищих навчальних закладів у Європі, які не входять до університетського сектору, пропонували ступінь бакалавра, і тільки нещодавно вони ввели ступінь магістра.

Щоб збільшити прозорість кваліфікацій, які отримуються в різних типах закладів або в подібних закладах за різними профілями, всі вищі навчальні заклади повинні використовувати диплом-додаток, що, власне, до сьогодні стало нормою в усіх європейських країнах. Одна з рекомендацій конференції полягає у тому, що урядам країн слід докласти всіх зусиль для забезпечення того, щоб кваліфікації одного рівня, отримані в різних типах закладів, визнавалися у професійній діяльності та перераховувалися при набуванні подальшої освіти.

Різноманітність змісту та профілів програм наукових ступенів вимагають спільної системи європейських кваліфікацій вищої освіти, щоб збільшити прозорість і, таким чином, полегшити і національну, і міжнародну мобільність студентів. Збільшення мобільності студентів та викладачів сприятиме кращому розумінню та оцінюванню культури й інновацій у вищій освіті Європи. Подібні ступеневі структури полегшують професійне визнання кваліфікацій і мобільність трудової сили, сприяючи, у свою чергу, динамічності

європейського ринку праці для випускників і робітників.

Багато європейських закладів вищої освіти пропонують ступеневі програми, розроблені і призначені для міжнародних студентів. Для досягнення цього завдання багато закладів обрали шлях розвитку через широко вживані іноземні мови. Такий підхід є зрозумілим та схвалюється, оскільки збільшує глобальну привабливість та конкурсність вищих навчальних закладів на менших лінгвістичних територіях. Проте такий розвиток не має приводити до монолінгвістичного світу вищої освіти. За рекомендаціями Євросоюзу, урядам та вищим навчальним закладам слід докласти всіх зусиль, щоби забезпечити викладання національних мов іноземним студентам навіть якщо сама програма є іншою мовою і знання мови країни, яка приймає на навчання, не є обов'язковою для вступу. Багатокультурність, плюралізм та лінгвістичні навички залишаються суттєвими цінностями європейської вищої освіти. Спільні магістерські програми на європейському рівні мають стати важливою рисою європейської вищої освіти з метою сприяння співпраці європейських країн і залучення талановитих студентів і дослідників з інших країн до навчання та праці в Європі.

На особливу увагу заслуговують механізми забезпечення якості та визнання, необхідні при отриманні спільних наукових ступенів. Одним із них є отримання європейської вищої освіти через галузеві кампуси, утворені консорціумом європейських університетів, особливо на рівні магістра. Для активізації мобільності та її контрольованості важливим є надання на постійній основі надійних статистичних даних, які наразі відсутні. На збільшення обсягів мобільності спрямована Лісабонська Конвенція щодо визнання наукових ступенів. Це міжнародна конвенція Ради Європи, розроблена разом з ЮНЕСКО [1]. У Конвенції зазначено, що наукові ступені і періоди навчання повинні бути визнані, якщо суттєва різниця не буде доведена закладом, якому довіряється визнавання. Студентам і випускникам гарантується прозора процедура. Лісабонська Конвенція визнавання наукових ступенів – це важливий інструмент для Болонського процесу, який спрямований на створення «Європейського простору вищої освіти», забезпечуючи стандарти академічних ступенів та гарантій якості по всій Європі.

Подальший розвиток європейської мобільності (обмінів) передбачає значні зусилля урядів і вищих навчальних закладів щодо зміцнення і розширення заходів вищого гатунку між закладами освіти, які гарантуватимуть повне визнання періодів навчання і кредитів, здобутих за кордоном. Цьому сприяє застосування ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System – європейської системи трансформації та накопичення кредитів) на всьому Європейському просторі вищої освіти, що стверджується в документі «Ключові особливості» та у рекомендаціях Цюріхської конференції щодо ECTS [3]. Ця конференція, проведена в жовтні 2002 року Асоціацією європейських університетів, схвалила центральну роль ECTS у вищій освіті. Зазначена система зайняла чільне місце в розробці системи кваліфікацій в країні і Європі. Схеми, які базуються на цій системі, вводяться на інших континентах. Урядам країн та вищим навчальним закладам рекомендується забезпечити рівні умови і ставлення до наукового ступеня бакалавра в країнах Європейського простору

вищої освіти як формальну вимогу для прийняття на магістерські програми.

Залучення більшої кількості студентів і молодих дослідників з неєвропейських країн пов'язане з маркетингом європейської вищої освіти на інших континентах. Досягнення цього може бути можливим за рахунок створення міжнародних програм, які викладаються основними світовими мовами, сприяння доступу до європейської вищої освіти, спрощення умов для вступу і оформлення дозволу на роботу, узгодження спільних критеріїв для визнання ступеня магістра в його різноманітних національних назвах. Така система рекомендацій повинна бути достатньо гнучкою, щоб дозволяти національні та інституційні варіанти, але в той же час і достатньо чіткою.

Отже, узагальнення матеріалів, викладених у сучасних аналітичних джерелах, може бути зроблене у вигляді таких позицій, які можуть розглядатися як корисні спільні знаменники для наукового ступеня магістра у Європейському просторі вищої освіти:

- Ступінь магістра – це двоциклічна кваліфікація вищої освіти. Вступ до магістерської програми зазвичай вимагає здобуття ступеня бакалавра у закладі вищої освіти. Ступені бакалавра і магістра повинні мати різні визначені результати та присуджуватися на різних рівнях [1].

- Студенти, яким присуджується ступінь магістра, повинні досягти рівня знань і розуміння або вищого рівня компетентності, який дозволить їм інтегрувати знання, формулювати судження та робити висновки перед експертом та непрофесійною аудиторією. Магістри матимуть навчальні навички, які необхідні для подальшого набування знань або проведення досліджень самостійно та незалежно [1].

- Всі ступені бакалавра повинні відкривати доступ до магістерських ступенів, які, у свою чергу, мають дати можливість для навчання у докторантурі. Перехід від рівня магістра до навчання в докторантурі без формального присудження ступеня магістра слід вважати можливим, якщо студент демонструє необхідні уміння та навички [2].

- Бакалаврські та магістерські програми повинні бути описані на основі змісту, якості та результатів навчання, а не тільки щодо їх тривалості або інших формальних характеристик [2].

- Спільні магістерські програми на європейському рівні слід розвивати для сприяння міжевропейської співпраці та залучення талановитих студентів і дослідників з інших континентів до навчання і првці в Європі. Особливої уваги заслуговує вирішення проблем визнання щодо відповідних наукових ступенів.

- Магістерські програми в середньому охоплюють 90–120 кредитів ECTS, мінімальна кількість при цьому становить 60. Оскільки тривалість і зміст бакалаврських програм різняться, існує потреба мати подібну гнучкість і на рівні магістратури. Призначені кредити мають бути відповідного профілю.

- У певних сферах можуть продовжувати існувати інтегровані одноциклічні програми, які ведуть до ступеня магістра. Слід заохочувати можливості вступу до кваліфікацій середнього рівня та переходу до інших програм.

- Програми, які приводять до ступеня магістра, можуть мати різні орієнтації та різноманітні профілі для забезпечення різноманітності потреб

академічного та трудового ринку. Ступінь магістра може надаватися в університетах та в деяких країнах – в інших закладах вищої освіти.

- Щоб збільшити прозорість, важливо, щоб у додатках до диплома, які видаються студентам, пояснювалася специфічна орієнтація та профіль цієї кваліфікації.

У ході практичної реалізації поставлених завдань були виявлені певні особливості, зумовлені національною освітньою специфікою [5]. Назвемо деякі з них:

- У Франції закордонні кваліфікації поки що не порівнюють з національними, проте мають намір увести таку практику як логічну й відповідну [6, с. 44].

- В Іспанії вироблена прозора процедура визнання закордонних кваліфікацій, яка дозволяє знайти відповідник іспанському кваліфікаційному рівневі. Якщо повного відповідника немає, існує можливість визнання у такому вигляді, в якому він існує в національній системі.

- Словенія відійшла від вимог, за якими слід мати повну відповідність у змісті й програмах підготовки, беручи до уваги ті кваліфікації, застосування яких є необхідним під час перебування в цій країні.

- Найдетальніше відрацьована процедура визнання кваліфікацій у Великобританії. Національний академічний інформаційний центр визнання академічних ступенів (National Academic Recognition Information Centre), який діє в рамках Європейської мережі інформаційних центрів (European Network of Information Centres), пропонує чіткі алгоритми подачі документів для визнання зарубіжних академічних рівнів.

Список використаних джерел:

1. *Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region* CETS No.: 165. Available at: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/165.htm>
 2. *Developing attitudes to recognition: substantial differences in an age of globalisation*. – Council of Europe, 2010. – 170 p.
 3. *European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS)*. European Commission. Education & training. – Available at: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc48_en.htm
 4. Johnson J. M., Griffith J. E. *Human Resources for Science & Technology: The European Region (1996)*. – DIANE Publishing, 2000. – 143 p.
 5. Rauhvargers A. *New challenges in recognition: recognition of prior learning and recognition in a global context*, Том 638. – Council of Europe, 2008. – 129 p.
 6. Rauhvargers A., Rusakova A. *Improving recognition in the European higher education area: an analysis of national action plans*. Council of Europe, 2010 – 176 p.
-
-